

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті обґрунтовано доцільність використання дидактичних ігор як методу організації навчальної діяльності й вивчення іноземної мови в початковій школі у контексті реалізації принципу систематичності та послідовності. Конкретизовано етапи організації дидактичних ігор у навчанні іноземної мови (підготовчий, виконавчий, аналітико-коригувальний) і визначено завдання кожного з них, а також вплив дидактичних ігор на формування іншомовних знань молодших школярів.

Ключові слова: *дидактична гра, метод, навчальна діяльність, початкова школа, іноземна мова, молодші школярі, етапи.*

Використання дидактичних ігор у навчанні іноземної мови дітей дошкільного і молодшого шкільного віку все частіше стає предметом дослідження науковців і педагогів. Це зумовлено реформуванням змісту освіти, необхідністю урізноманітнити навчальний процес, реалізувати творчий потенціал як вихованців, так і педагогів. Оскільки одним із пріоритетних завдань сучасної початкової школи визначено активізацію пізнавальної діяльності дітей, піднімається питання про забезпечення навчання іноземної мови ефективними методами і технологіями, необхідність урахування специфіки нерідної мови і переходу від ігрової до навчальної діяльності. На наше переконання, саме організація дидактичних ігор передбачає активну взаємодію учнів, у процесі якої вони вчаться виокремлювати головне, порівнювати відоме із невідомим, міркувати, а не отримувати готову відповідь, підвищується їх пізнавальна активність, зацікавленість у вивченні іноземної мови, що в свою чергу сприяє досягненню високих результатів у її опануванні. У зв'язку зі змінами в системі освіти, специфікою вивчення іноземної мови в молодшому шкільному віці, необхідністю врахування вікових і

психофізіологічних можливостей учнів початкової школи і добору дієвих методів навчання запропонована стаття є **актуальною**.

Наше обґрунтування доцільності використання ігор у початковій школі базується на таких наукових теоріях: ігрової діяльності (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Негневицька, О. Поніматко, С. Рубінштейн, О. Усова); функціонального задоволення, реалізації природних нахилів (А. Адлер, К. Бюлер); відпочинку у грі (Аристотель, А. Валлон, Г. Спенсер, Ф. Шиллер); духовного розвитку у грі (В. Виготський, Д. Ельконін, К. Левін, Ж. Піаже, К. Ушинський); розвивального навчання (Л. Занков, В. Давидов, Д. Богоявленський, М. Скаткін); впливу на світ засобами гри (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн) та інші.

Методологічною основою організації дидактичних ігор під час вивчення іноземної мови молодшими школярами у нашому дослідженні стали особистісно орієнтований, діяльнісний, сугестивний, комунікативний та комунікативно-ігровий підходи. Проблеми використання ігор на початковому етапі вивчення іноземної мови розробляли К. Валуєва, Г. Волошан, А. Гергель, Н. Дручків, В. Крутій, О. Михайлова, С. Роман, Ю. Федусенко, С. Ходоровська, Т. Шкваріна та інші.

Зауважимо, що в першому класі потреба молодших школярів у грі простежується на кожному уроці; відтак спостерігається тенденція до обмеження її використання під час навчальної діяльності в міру дорослішання учнів. Опора на гру є необхідною умовою переходу дитини від зовнішньої (практичної) до внутрішньої (розумової) діяльності. Вибір ігор та ігрових ситуацій зумовлюється віком учнів і цілеспрямованою педагогічною діяльністю, проте варто пам'ятати, що їх надмірне використання може загальмувати розвиток навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів [5, с. 31]. Однак, як свідчать дослідження психологів (Л. Артемова, Д. Ельконін) та педагогів (О. Савченко, І. Школьна), гра не дає належних результатів, якщо використовується фрагментарно та епізодично. Здебільшого, проблема гри розглядається в галузі дошкільної педагогіки. У школі її, як правило, використовують на заняттях гуртків, в післяурочний час тощо.

Тому **метою** нашої статті є обґрунтувати актуальність і поетапність в організації дидактичних ігор як системотвірного методу у процесі вивчення іноземної мови молодшими школярами.

Ми відстоюємо позицію щодо необхідності оптимального, цілеспрямованого, систематичного, глибоко усвідомленого і науково обґрунтованого використання дидактичних ігор у процесі вивчення іноземної мови, які пізніше можна поступово ускладнювати й урізноманітнювати в міру накопичення в учнів знань і вироблення вмінь та навичок. Тому одним із провідних на початковому етапі вивчення іноземної мови, зокрема в організації дидактичних ігор, на нашу думку, є принцип систематичності та послідовності навчання, оскільки передбачає чітку структурування навчального матеріалу і поетапне засвоєння його учнями. Це веде до цілісності формуванні знань, глибокого усвідомлення і запам'ятовування іншомовного матеріалу, вміння застосувати його в різних ситуаціях. Окрім того, поетапність у роботі сприяє повторенню і узагальненню навчального матеріалу, що допомагає молодшим школярам у засвоєнні інформації.

З метою інтенсифікації і зацікавлення учнів дидактичні ігри можна використовувати в системі уроків. Однак вчителю часто заважає його стиль педагогічної взаємодії з учнями, небажання готуватися до організації гри. Тому її результативність значною мірою залежить від особи педагога, його вміння творчо працювати, обізнаності про особливості молодших школярів, психологічної культури, рівня педагогічного спілкування, організаторських умінь, усвідомлення потреби в самоосвіті, бажання вдосконалювати професійну майстерність, адже організація гри потребує відповідних знань, умінь та навичок педагога, часу на її підготовку, створення й режисуру [2, с. 62].

На основі результатів аналізу наукових джерел та практичного досвіду робимо висновки, що організувати навчальну діяльність молодших школярів за допомогою дидактичних ігор у навчанні іноземної мови доцільно у три етапи (рис. 1).

1. Підготовчий етап

Рис. 1. Етапи організації дидактичних ігор для вивчення іноземної мови в початковій школі

1. *Підготовчий етап* є вихідним в організації гри і передбачає попередню роботу педагога і учнів (за необхідності).

На цьому етапі відбувається підбір ігор з іноземної мови відповідно до теми програми, яку вивчають учні на конкретному етапі вивчення мови із урахуванням віку дітей і прогресу у навчанні мови. Також відбувається визначення вчителем найоптимальнішого часу для проведення гри (на уроці чи в післяурочний час), її виду та кількості гравців, підготовка необхідного

обладнання (малюнки, картки, плакати, таблиці, схеми, м'ячі, іграшки тощо) і методичної літератури, усвідомлення свого місця та методів роботи, а також робота з дітьми (актуалізація знань з певної теми, налаштування на ігрову діяльність тощо).

Окрім того, педагог продумує мету гри, її завдання та хід, послідовність виконання доручень, змін видів діяльності, місць, положень під час виконання завдань у процесі гри [1, с. 44]. Якщо необхідно додаткове обладнання, картки із завданнями, атрибути чи декорації, вчитель готує їх, залучаючи до цього процесу учнів.

2. На *виконавчому етапі* відбувається ознайомлення учнів зі змістом гри. Вчитель пояснює правила. Їх дотримання передбачає оволодіння способами спілкування в грі, дисциплінованість і організованість дітей, досягнення ігрових завдань. Спочатку доцільно пояснити ігрове завдання, після цього – спосіб його реалізації.

Розподіляти ролі (чи здійснювати поділ класу на групи) можна за допомогою лічилки іноземною мовою, алфавіту, жеребкування, визначати їх учителем чи спільно з дітьми, а також згідно з їхніми бажаннями чи за результатами попередньої гри.

Слід не поспішати з виголошенням дидактичної мети (краще подати її в формі загадки). Реалізацію вчителем ігрових прийомів можна здійснити, поставивши перед учнями дидактичну мету в формі ігрового завдання, підпорядковуючи навчальну діяльність правилам гри та використовуючи елемент змагання у навчальній ігровій діяльності (В. Кукушин [6, с. 6]).

Вчитель іноземної мови в початковій школі здійснює контроль за навчальною діяльністю кожного учня з метою запобігання конфліктних ситуацій, ефективності застосування гри, головними умовами якої є, зокрема, органічне включення їх до навчального процесу, цікавість, правила, ігрові зачини, емоційне ставлення вчителя до ігрових дій (О. Савченко [8]). Одночасно педагог слідкує за формуванням та розвитком мовних і вимовних навичок, доцільністю і правильністю вживаної іншомовної лексики та грамотно побудованими реченнями.

3. На *аналітико-коригувальному етапі* відбувається підведення підсумків дидактичної гри, оцінювання. Самоаналіз результатів гри вчителем іноземної мови в початковій школі дає змогу визначити, які прийоми були ефективними і чи реалізовано її мету [7, с. 98], а також окреслити подальші напрями роботи. Відповідно до віку учнів та їхнього прогресу в оволодінні іноземною мовою учитель повинен планувати послідовність використання дидактичних ігор, поступово ускладнюючи їх зміст, завдання, правила, дії.

З метою досягнення дидактичної мети в організації ігор у навчанні іноземної мови важливо дотримуватись низки принципів, які сприятимуть ефективності і результативності навчально-виховного процесу, зокрема: принцип комунікативного спрямування дидактичної гри (залучення і діяльність у грі як процесі спілкування), доступності (урахування когнітивних і пізнавальних можливостей молодших школярів, їх інтересів і запитів), мотиваційного забезпечення (створення комунікативних ситуацій, які б викликали позитивні емоції і задовольняли потреби у грі і спілкуванні), активності (прояв фізичних та інтелектуальних зусиль гравця, його активної позиції), динамічності (використання гри для розвитку, активної взаємодії в динаміці подій і явищ), зацікавленості (підсилення пізнавального інтересу й пізнавальної активності засобами гри), колективності (згуртованість і відповідальність за діяльність гравців, які об'єднано в групи чи команди), наочності (використання малюнків, схем, символів, макетів, зображень тощо у грі у зв'язку зі специфікою конкретно-образного мислення молодших школярів), зворотного зв'язку (формування причинно-наслідкових стосунків у взаємодії вчителя і гравців), змагання (мотив до активної самостійної діяльності, мобілізація інтелектуального потенціалу учасників гри), результативності (усвідомлення підсумків ігрових дій як конкретної предметної діяльності) [10].

Ефективності застосування ігор у навчальній діяльності учнів школи першого ступеня сприяють мотивація їх до роботи, урахування індивідуальних вікових особливостей дітей і їх рівня знань з іноземної мови, поступове ускладнення ігор. Неабияке місце посідає акторська майстерність і емоційність учителя, забезпечення ігрового процесу наочними матеріалами, позитивна реакція педагога на старання дитини і на результати ігор, використання

комунікативно-ігрового підходу, оскільки ігри у навчанні іноземної мови формують творчу особистість, вчать нестандартно мислити, і провідна роль у цьому процесі належить організатору ігрової діяльності. Адже саме через особу педагога формується ставлення учнів до мови, зацікавленість чи незацікавленість предметом.

Висновки. Таким чином, поетапність в організації дидактичних ігор у процесі навчання іноземної мови молодшими школярами сприяє кращому запам'ятовуванню навчальної інформації, систематизації знань і формуванню вмінь використовувати їх у різних ситуаціях. Окрім того, цілеспрямоване, системне і продумане використання ігор позитивно впливає на інтелектуальний і психічний розвиток дітей та сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетенції.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні зарубіжного досвіду використання дидактичних і сюжетно-рольових ігор у навчанні іноземної мови дітей дошкільного віку, формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до використання зазначених ігор у роботі з дошкільниками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Букатов В. Педагогічні таїнства дидактичних ігор / Букатов В. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
2. Зубенко Т. В. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови учнів початкової школи / Зубенко Т. В. – Миколаїв : МДУ ім. В. О. Сухомлинського, 2006. – 120 с.
3. Казанічер О. С. Дидактичні ігри як засіб активізації діяльності учнів на уроках англійської мови / О. С. Казанічер // Англійська мова та література. – 2007. – № 36 (190). – С. 2–3.
4. Кочергіна Л. Місце і роль гри у системі навчання іноземної мови / Л. Кочергіна // Рідна школа. – 2005. – № 3. – С. 48–50.
5. Кудикіна Н. Ігрова діяльність у початковій освіті / Н. Кудикіна // Відкритий урок. – 2006. – № 5/6. – С. 27–32.

6. Кукушин В. Ігрові технології на уроках / В. Кукушин // Відкритий урок. – 2006. – № 11/12. – С. 3–9.
7. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля : навч.-метод. посіб. / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. – Івано-Франківськ : Плай, 2002. – 302 с.
8. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. [для студ. пед. факульт.] / Савченко О. Я. – К. : Генеза, 2002. – 368 с.
9. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. Гончаренко С. У.]. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
10. <http://ua-referat.com>

Marchii-Dmytrash T. Stages of didactic games organizing in junior pupils' foreign language teaching.

The feasibility of didactic games using as a method of educational activity organizing and learning of a foreign language in primary school in the context of realization the regularity and consistency principle are justified in the article. It is concretized the stages of didactic games organizing in foreign language teaching (preparatory, executive, analytical-corrective) and the tasks of each of them, and the impact of didactic games on the forming of junior pupils' foreign language knowledge are defined.

Key words: *didactic game, method, educational activity, primary school, foreign language, junior pupils, stages.*